

De vogelvriend

Gerrit 'Fûgeltsje' Bosch 1893-1981
Harry Wijnandts 2011. Natuurmuseum
Fryslân, Leeuwarden. ISBN 978-90-
78628-07. 176 pagina's, prijs € 25,50

Veel, met name Friese, vogelaars beschouwen Gerrit Bosch (1893-1981) nog immer als de nestor van de ornithologie in de provincie Friesland. Vooral door zijn talloze bijdragen aan provinciale dagbladen zoals de Leeuwarder Courant en het Friesch Dagblad wordt hij door menigeen herinnerd als 'Fûgeltsje Bosch' (*fûgeltsje* is Fries voor vogeltje). Hij was betrokken bij zowel de oprichting als de verdere ontwikkeling van het provinciale landschap It Fryske Gea, het Fries Natuurhistorisch Museum te Leeuwarden (tegenwoordig Natuurmuseum Fryslân) en de Bond van Friese Vogelwachten (BFVW). Oud-directeur van Natuurmuseum Fryslân Harry Wijnandts schreef *'De vogelvriend'*, een biografie over deze markante persoon.

Inleidend behandelt de biografie de levensloop van Bosch, die zijn hele leven op kantoor werkte bij zuivelfabriek Frico en zijn vrije tijd vrijwel volledig besteedde aan alles wat maar met vogels te maken had. Naast het schrijven van informatieve stukjes in de provinciale dagbladen en het door hemzelf opgerichte BFVW-blad *Vanellus*, behelsde dat vooral het prepa-

rereren van vogels. Wat ook uit deze inleidende beschrijving naar voren komt is het enigszins moeilijke, gesloten karakter van de man, dat later in het boek telkens weer bovendrijft in omgang met collega-vogelaars en de drie bovengenoemde belangrijke organisaties in zijn leven. Met name het lot van het gezin dat hij stichtte is indrukwekkend: de vereenzaming van zijn vrouw die leidde tot haar zelfmoord en het te vroeg overlijden van zijn dochter waarmee hij een uiterst bekoelde relatie onderhield.

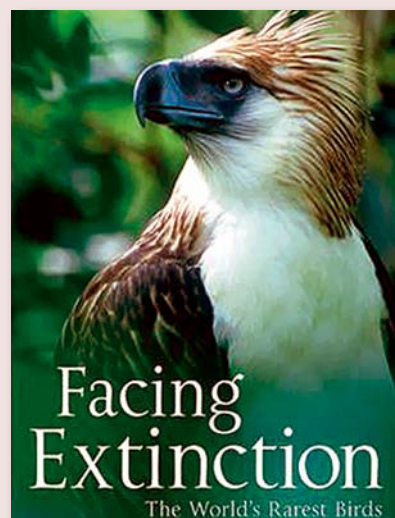
De biografie behandelt daarna Bosch' activiteiten, onderverdeeld in hoofdstukken zoals *'Verzamelaar en preparateur'*, *'Leermeester'*, (onder meer van jonge vogelkundigen als Oene Eenshuistra en Han Westhof werden door Bosch mee op pad genomen), *'Vogelringer'* (met name als assistent van eerdergenoemde Eenshuistra en Westhof), *'Fries Natuurhistorisch Museum'*, *'It Fryske Gea'* en *'BFVW en Vanellus'*. Hoewel het aantal titels in Bosch' te downloaden bibliografie (www.natuurmuseumfryslan.nl) richting de 3900 gaat, betreft dat vooral stukjes in dagbladen en Vanellus en is het aantal wetenschappelijk publicaties in landelijke tijdschriften zoals *De Levende Natuur*, *Limosa* (en diens voorganger *Orgaan van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen*) en *Ardea* beperkt. Veelal gaat het om korte bijdragen over bijzondere waarnemingen, zoals in *Limosa* o.a. over een hamsterende IJsvogel (1936), hybridisatie van Bonte en Zwarte Kraai (1941) en een leucistische Watersnip (1942). Desalniettemin wordt met deze biografie duidelijk hoe groot de impact van een 'bevlogen vrijwilliger' is geweest op bescherming, onderzoek en beleving van vogels op provinciaal niveau, waarbij Bosch' levensloop wellicht nog de meeste indruk achterlaat. Ook kan men zich afvragen hoe 'Fûgeltsje Bosch' het Friesland van anno 2011 zou ervaren. Immers, Bosch sprak zich duidelijk uit tegen "noodeloze vernielzucht", waaronder het uithalen van vogelnesten, het afschieten van Ransuilen op winterroestplaatsen en ook de voortschrijdende ontginning van het landschap. In 'zijn' provincie viert roofvogelvervolgung nu hoogtij en wordt

het landschap gekenmerkt door gifgroene biljartlakens van Engels raaigras waarin weidevogels een zeldzaamheid zijn geworden. Ook wat dat betreft is de biografie het lezen waard, want het neemt de lezer mee naar het vogelrijke Friese landschap van weleer. – Romke Kleefstra

Facing Extinction

The World's rarest birds and the race to save them

Donald, P.F., N.J. Collar, S.J. Marsden & D.J. Pain 2010. T & A D Poyser, Londen. ISBN 978-0-7136-7021-9. 312 blz. Prijs € 62,-.

Op vogelsoorten die dreigen te verdwijnen zijn extra schijnwerpers gericht. De redenen van de fascinatie zijn verklaarbaar. Al dan niet onder de vlag van *BirdLife International* zijn vogelbeschermers in de weer met het scheppen van kansen voor het groeiende contingent soorten waarmee het misgaat. Een ook groeiend contingent vogelaars reist de wereld af om de bewuste vogels te zien. De belangen van de laatste exemplaren van een soort en de naar hen speurende vogelaars zijn niet altijd dezelfde. Voor wegwijnende populaties kunnen vogelaarsactiviteiten nadelen opleveren. Maar de voordelen overtreffen meestal de eventuele schade ruim, een reden waarom *BirdLife* besloot het wereldwijde vogeltoerisme te stimuleren. De organisatie gebruikt graag de waarnemings verslagen en/of artikelen

over de bevindingen van deze vogelaars. Voorbeelden zijn het speurwerk van landgenoten naar Steppekieviten in de Syrische woestijn, en de herontdekking van de Westelijke Bruine Visuil in Zuidoost-Turkije door Arnoud van den Berg c.s., met nadien diens ontzag afdwingende verrichtingen ter plekke met deze enigmatische soort.

Dit standpunt droeg ertoe bij dat in het afgelopen decennium het aantal boeken en artikelen over de zorgenkinderen van BirdLife een grote vlucht nam. Alleen al de zeer lezenswaardige openingshoofdstukken van van het *Handbook of the Birds of the World* hadden drie maal het uitsterven van vogels en bescherming als onderwerp. Voorts verschenen *Threatened Birds of the World* (2001) en de beide delen met in totaal ruim 3000 pagina's van *Threatened Birds of Asia*. De *Rare Birds Yearbooks* van Erik Hirschfeld kregen onder meer aandacht om de foto's van de zeldzaamheden waarvan vogelaars dromen.

Facing Extinction behandelt de oorzaken van uitsterven oppert en kansen om er kritiek voorstaande soorten binnenboord te houden. Het boek is verdeeld in vier hoofdsecties, die de stof doornemen via een selectie van soorten, alle iconen van het internationale vogelbeschermingswerk. Zo beschrijft het hoofdstuk *The nature of rarity and the rarity of nature* het verhaal van Steppekievit, Lepelbekstrandloper en Baardtrap. Van sommige soorten nemen de auteurs aan dat ze altijd zeldzaam waren, andere werden dat door natuurlijke processen. Bij de ca. 150 vogelsoorten die de afgelopen vijf eeuwen uitstierven, was steeds de mens betrokken. Bij de vijf behandelde soorten in *Rarity and extinction on islands* vinden we de Tristan Albatros en de Razoleeuwrik van het eiland Razo in de Kaap Verdische archipel. In het hoofdstuk *Saving the world's rarest birds* lezen we onder meer over de Apenarend en de Spix' Ara die in volières wordt gekoesterd, maar waarvoor plannen bestaan voor herintroductie. De Dunbekwulp komt aan bod in het hoofdstuk *Lost and found*. Drie schitterende foto's, genomen van een in 1968 in West-Frankrijk overwinterend exem-

plaar, scherpen ons welke vogel de wereld dreigt te verliezen, of waarvoor het doek reeds viel. Want is er nog hoop voor de Dunbekwulp? Een lijst met 27 soorten waarvan vogelbeschermers dachten dat het met ze gedaan was maar die de afgelopen eeuw weer opdoken stimuleert echter om de moed niet te laten zakken. Recordhouder is de Bermudastormvogel die zich in 1951 na 330 jaren weer vertoonde, gevolgd door de Macgillivrays Stormvogel van Fiji, die na 127 jaar weer opdook.

Deprimerend is de snelheid waarmee soorten kunnen verdwijnen. Met de miljoenen gieren van drie soorten die India bevolkten was het in 15 jaar bijna bekeken. Rond 1865 was de Trekduif mogelijk de talrijkste vogelsoort op aarde; een halve eeuw later stierf het laatste exemplaar in een Amerikaanse zoo. Opbeurend is het lijstje van 24 soorten waarvoor beschermingsmaatregelen succesvol verliepen: van de Mauritiustorenvalk waren er in 1974 nog vier en thans 600-700. Om soorten te behouden is meestal veel geld nodig. Over het bedrag dat de Californische Condor uit het hiernamaals hield en houdt, zwijgen de Amerikanen liever. De kosten van de operaties om de geïsoleerde eilanden Gough, South Georgia en Henderson ratten- en muizenvrij te maken zijn gigantisch. Veelzeggend is ook de aanduiding '*Money-eating Eagle*' voor *Monkey-eating Eagle*, de oude Engelse naam voor de Apenarend. In een aantal gevallen staan vogelbeschermers machteloos... '*how to protect ghosts*' is de verzuchting die o.a. opgaat voor de Eskimowulp *Numenius borealis* en trouwens ook voor de Dunbekwulp.

Facing extinction is een aanrader voor ieder die geïnteresseerd is in het werk van BirdLife International. – Gerard Ouweneel

Voor vogels de wereld rond

G. Ouweneel 2011. Uitgave in eigen beheer; ISBN 978-90-8759-181-6. 288 pagina's, zachte kaft. Te bestellen door € 19,80 (incl. porto) over te maken op rekeningnr. 354305301 t.n.v. van G. Ouweneel, Maasdam.

Gerard Ouweneel is naast o.a. bestuurslid van de Nederlandse Ornithologische Unie ook een bereisd man. En daarbij heeft hij de tijd gevonden om een indrukwekkende lijst publicaties het licht te doen zien. Deze twee passies heeft hij nu samengevoegd in een nieuwe bundel. Eerder verschenen van zijn hand al *Vlerkenstreken* (2003) en *Vogelvrij* (2010), beide verhalen over vogels en vogelaars, en *De Dwergganzen van Anjum* (2003) over een van zijn favoriete vogelsoorten. In het huidige boek vertelt Gerard over zijn ontmoetingen met vogels en mensen en zijn indrukken van landschappen tijdens 30 vogelreizen over de hele wereld, door de jaren heen. De eerste zes verhalen gaan over bekende en minder bekende vogelgebieden in Nederland, o.a. over zijn vroegste jeugd rondom geboorteplaats Rotterdam en de befaamde hoogwatervluchtplaats bij Zwarte Haan, tot het Friese Front aan toe. Daarna gaat de reis via bestemmingen in Oost-Europa, Scandinavië, het Midden-Oosten, Afrika (en een uitstapje naar Brazilië) naar Azië

en het Pacifisch gebied. Steekwoorden bij deze reisverhalen zijn bedreigde (of anderszins tot de verbeelding sprekende) soorten, belevenissen met mensen van allerhande pluimage en een enorme betrokkenheid bij de vogels en gebieden in kwestie. Soms beschrijft Gerard een vervolgbezoek aan een gebied, en de veranderingen die dan sinds de vorige keer hebben plaatsgegrepen zijn over het algemeen niet als positief te beoordelen. De bedreigingen waar de vogels dikwijls aan bloot worden gesteld gaat hij geenszins uit de weg en dat maakt dat de tenor van het boek soms een tikkeltje pessimistisch is. Maar dit gevoel overheerst zeker niet en het enthousiasme van de auteur voor de leidende voorwerpen van de verhalen, hun leefgebieden en zijn uitgesproken mening over de benodigde richting van natuurbeschermingsinspanningen zorgen ervoor dat men het boek in één keer uitleest. De passende omslag werd geschilderd door Elwin van der Kolk, en in het boek zijn een twintigtal foto's opgenomen van vaak zeer aansprekende vogelsoorten. Kortom, het boekje biedt een interessante inkijk in het leven van een vogelaar die voor vogels letterlijk de aarde rond gaat, de eigenaardigheden van het reizen over de wereld en de internationale natuurbescherming. Dit alles wordt in een nuchtere, maar vlotte stijl beschreven en het boekje is daarmee zeer geschikt om cadeau te doen aan collegavogelaars, maar ook voor in de eigen boekenkast. – *Gert Ottens*

Handbook of the Birds of the World, delen 1-16

del Hoyo, J., A. Elliott (red.) J. Sargatal (redactie delen 1-7), & D.A. Christie (redactie delen 8-16) 1992-2011. Lynx Edicions, Barcelona. Gemiddeld 600 p. per deel, harde kaft. Prijs per deel €212-.

Eind 2011 verscheen het laatste deel van deze al veel geroemde serie handboeken. Bij het verschijnen van het eerste deel in 1992 was het de bedoeling om in twaalf delen alle vogelsoorten van de wereld te behandelen. Gaandeweg is dat uitge-

breid tot de 16 delen die nu zijn gepubliceerd (maar zie verderop). Het team achter het *Handbook of the Birds of the World* HBW (had zich verder tot doel gesteld om het complete naslagwerk te worden over de klasse der vogels, en om bovendien in meerdere opzichten een echt wereldwijd project te zijn met een internationale point of view, en hiermee tevens verwondering en begrip te genereren voor de wereldwijde diversiteit aan vogels. Vanaf het begin is ook nauw samengewerkt met *BirdLife International*, waardoor het werk ook een duidelijk instrument is gewor-

den in de bescherming van vogels en hun leefgebieden. Zo wordt van alle soorten de status en bescherming vermeld.

Het gaat te ver om ieder deel hier afzonderlijk te beschrijven, maar de volgende getallen geven hopelijk een goede indruk. Zo beslaan de 16 delen gemiddeld zo'n 600 pagina's waarin 500 tot 800 soorten worden behandeld, alle met een kleurenafbeelding (ca. 60 pagina's per deel, vaak inclusief verschillende ondersoorten) en een verspreidingskaart, zijn in alle delen honderden foto's afgedrukt, en loopt het aantal literatuurverwijzingen in de duizenden. Bovendien bevatten alle delen van dit monumentale werk, behalve de eerste twee, een thematische verhandeling over een ornithologisch onderwerp zoals klimaatverandering, vogeltrek, vogelbescherming, ecologie en impact

van invasieve vogelsoorten, maar ook kunst natuur en de geschiedenis van het vogelen. Deze hoofdstukken zijn vaak op een toegankelijke geschreven door een gastauteur die op dat terrein zijn sporen heeft verdiend. De hoofdstukken en soortteksten kennen in elk deel een vaste opbouw. Ze zijn gegroepeerd per familie, met eerst een uitgebreid inleidend hoofdstuk per familie. Daarna volgen de individuele soortteksten (onderverdeeld in: taxonomie, ondersoorten en verspreiding, beschrijving, biotoopvoorkeur, voedsel, broedbiologie, (trek)bewegingen, status en bescherming en lijst literatuurverwijzingen). De soortteksten zijn kort en bondig geschreven, maar zijn zeer goede samenvattingen van de beschikbare kennis. Dit deel van de boeken is tot stand gekomen met hulp van meer dan 200 soortgroep-specialisten en 35 tekenaars uit meer dan 40 landen.

De familiehoofdstukken worden enorm verlevendigd door de vele, vaak prachtige foto's van 834 fotografen van over de hele wereld, die er uitstekend in slagen bepaalde aspecten van de biologie van de betreffende familie of soort te verduidelijken. Deze hoofdstukken zijn op een prettige manier geschreven, bevatten veel (vaak zeer up-to-date) informatie en zijn vergelijkbaar met wat de meeste familiemonografieën te bieden hebben. Dat laatste geldt zeker ook voor de soortteksten, waarin vaak nog de laatste (o.a. taxonomische) inzichten zijn verwerkt, al gaat dat natuurlijk vooral op voor de latere delen. In dat verband is het goed om te weten dat in oktober dit jaar een supplementair deel uitkomt, dat (behalve de broodnodige index voor de hele reeks) verschillende hoofdstukken zal bevatten ten aanzien van de veranderingen in taxonomie en systematiek, en waarin nieuwe soorten zullen worden behandeld die sinds het verschijnen van de respectievelijke delen zijn beschreven. Deze krijgen dezelfde behandeling als de soorten in de rest van serie (inclusief tekeningen, foto's en dergelijke). Ook daarna blijft men bij Lynx niet stilzitten. Er zijn plannen om de HBW-serie online voort te zetten, alwaar men (na betaling van abonnementsgeld)

alle informatie van de reeks kan bekijken en doorzoeken, die bovendien steeds zal worden bijgewerkt. Over dit project, *HBW Alive*, zal in de loop van dit jaar waarschijnlijk meer bekend worden.

Bij de bespreking van deel 1 (Limosa 66: 85-86) werd de verwachting uitgesproken dat 'als de overige delen net zo subliem zijn als deel 1, dan hebben wij straks een voortreffelijk overzicht van alle vogels en hun wel en wee ter beschikking'. Nu de serie compleet kunnen we zeggen dat deze superlatieven zelfs nog tekort schieten voor deze magnifieke en belangrijke serie. Dat geldt ook voor de prijs (de eerste delen waren bijna €100,- minder duur dan de laatste), en het volume van 82 cm aan leeswaarde die de 16 boeken innemen in de boekenkast. Vanwege het gewicht van ongeveer vier kilo per deel is het overigens misschien geen slecht idee om de boekenplanken te verstevigen alvorens tot aanschaf over te gaan. Want deze serie is eigenlijk verplichte kost voor iedereen die zich met vogels bezighoudt, of die wordt beziggehouden door vogels. – *Gert Ottens*

The Black Woodpecker

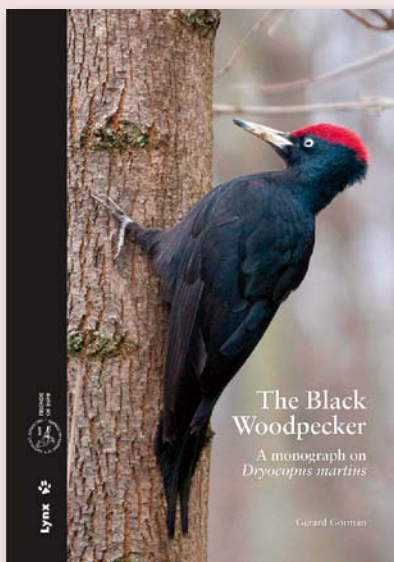
Gorman G. 2011. Lynx Edicions, Barcelona. ISBN 978-84-96553. 184 pp., harde kaft. Prijs €19,-.

Toen de Zwarte Specht Nederland binnendrong in het voetspoor van de aangelegde naaldbossen, aangeplant op heidevelden die hun economische functie kwijt raakten door de opkomst van kunstmest, brak onder bosbouwers paniek uit. Zwarte Spechten zouden een bedreiging vormen voor gezonde bosopstanden! Tegenwoordig weten we dat deze grote spechten vooral mieren en larven van boktorren eten, en slechts een enkele keer een nesthol hakken in een ogenschijnlijk gezonde boom. Gezien het enorme verspreidingsgebied, grote formaat, extraverte gedrag en prachtige kleuren van de Zwarte Specht was het hoog tijd voor een Engelstalige monografie.

Het boek is mooi en degelijk uitgegeven en gedrukt op goed papier. De 24 foto's zijn goed gekozen en staan in een

katern achterin het boek. De tekst is verlevendigd met een fraaie tekening aan het begin van elk hoofdstuk. Naar de huidige mode staat de tekst in twee kolommen, wat door het geringe formaat van de bladspiegel (17,5 x 11,5 cm) een beetje onrustig is.

De monografie is opgebouwd uit 13 goed leesbare hoofdstukken die middels door subkopjes van elkaar gescheiden onderwerpen vrijwel alle denkbare sporen en zijsporen behandelen. Dit overigens in een volgorde die me ook na diverse malen doorbladeren niet lo-

gisch voorkomt. De inhoud wijkt niet of nauwelijks af van de platgetreden paden in de spechtenliteratuur. Bij het behandelen van de fysiologie wordt uiteraard uitgelegd hoe de hersenen worden beschermd tegen de schokken van het voortdurende gehamer en geroffel, maar ik had hier gehoopt op iets meer diepgang. Zo is er bijvoorbeeld het curieuze fenomeen waarbij handpennen 1 en 2 bij jonge Zwarte Spechten pas ontspruiten wanneer de overige vliegveren al volledig zijn ontwikkeld. Ook verschillen man en vrouw niet alleen door het rood op de kruin, maar ook in de grootte, waarbij mannetjes zwaarder zijn dan vrouwtjes. Hierover wordt met geen woord gerept.

Gorman laat wel merken dat hij de soort echt kent, bijvoorbeeld door op te merken dat Zwarte Spechten in de buurt

van het nest vaak expres veel suizend geluid produceren met hun vleugels. Grappig is dat de vraag of Groot-Brittannië kan worden gekoloniseerd een apart hoofdstukje heeft gekregen.

Door het ontbreken van een index en subkopjes in de inhoudsopgave bleek het moeilijk om specifieke onderwerpen terug te vinden. Dit wordt extra bemoeilijkt door het volledig ontbreken van figuren en tabellen. Als naslagwerk is het boek daardoor niet echt geschikt, maar wie niet speciaal is geïnteresseerd in cijfers, kan op een prettige manier kennis maken met deze prachtige soort. – *Willem van Manen*

De grauwe klauwier

ambassadeur voor natuurherstel

van den Burg A., M. Nijssen, M. Geertsma, S. Waasdorp & D. van Nieuwenhuyse 2011. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 978 90 5011 339 1, 112 pp. Prijs € 19,95.

2012 is door SOVON Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland uitgeroepen tot 'het jaar van de klauwieren'. Het mag geen toeval heten dat bij aanvang van dit jaar het boek 'De grauwe klauwier, ambassadeur voor natuurherstel' werd gepresenteerd. Het boek vat 20 jaar onderzoek naar de Grauwe Klauwier door Stichting Bargerveen samen. We hebben met dit boek voor een deel ook het gedachtengoed van wijlen Hans Esselink in handen, oprichter en (tot zijn plotselinge overlijden in 2008) frontman van de eigenzinnige Bargerveen-club (eigenzinnig in de goede zin van het woord).

De Grauwe Klauwier is een bijzondere vogelsoort. Buiten (Oost) Drenthe zal deze miniatuur roofvogel ongetwijfeld met hoofdletters in het opschriftboekje genoteerd worden. Grauwe Klauwieren boeien door hun voorkomen en gedrag. Alleen al het opspietsen van prooien blijft een intrigerend en aansprekend fenomeen.

Na een inleidend hoofdstuk begint de monografie met het beschrijven van de teloorgang en het herstel van de Grauwe Klauwier in Nederland. Het is voor vogelaars geboren na pakweg 1970 niet te bevroeden hoe algemeen de Grauwe

Klauwier vroeger geweest moet zijn in Nederland; het moet er simpelweg van gemiegd hebben! In dat licht is het huidige spectaculaire herstel eigenlijk nog maar heel zuinigjes. Ook het voortbestaan van de Grauwe Klauwier in Nederland lijkt allerm minst verzekerd. Gelukkig neem de soort niet alleen in aantal toe, maar begint bijvoorbeeld de provincie Drenthe tegenwoordig toch mooi vol te lopen en zijn er allerlei meer of minder permanente vestigingen elders in Nederland. Daarnaast kent de Grauwe Klauwier een spectaculair herstel in Oost-België wat zeker zou kunnen doorstralen naar Limburg.

De volgende twee hoofdstukken geven een gedegen beschrijving van de ecologie van de Grauwe Klauwier. Vervolgens proberen de auteurs de vinger op de zere plek te leggen: wat zijn de knelpunten voor de Grauwe Klauwier in Nederland? Het gaat over kleinschalige gevarieerde landschappen en vooral over insecten. Op zich blijkt de Grauwe Klauwier in allerlei verschillende landschap-

pen uit de voeten te kunnen als er maar genoeg voedsel voorradig is door het seizoen heen, dus ook als het even wat slechter weer is. Grote prooien zijn hierbij belangrijk. Het lukt een paartje niet hun jongen groot te krijgen op alleen maar kleine prooien, waarschijnlijk omdat ze daarvoor te veel heen en weer moeten vliegen (elke prooi wordt apart naar het nest getransporteerd). Illustratief voor het belang van voedsel is het verband tussen de gemiddelde conditie van de nestjongen (bepaald door hoeveelheid voedsel) en de kans dat deze jongen het jaar erop worden teruggezien. Wie klauwieren onderzoekt kijkt dus vooral ook veel naar insecten. En wie klauwieren wil behouden moet een landschap creëren dat door het seizoen heen een aanbod aan (grote) prooien biedt, een seizoen waarin geen 'gaten' van voedselschaarse vallen.

In hoofdstuk 6 en 7 verschuift de focus meer naar natuurbeheer. Een wending die we konden verwachten van de schrijvers, omdat natuurbeheer en -herstel een belangrijk thema is van de Stichting Bargerveen. Deze hoofdstukken geven ook inzicht in de ondertitel van het boek, want de terugkeer van de Grauwe Klauwier na het doorvoeren van natuurherstelmaatregelen kan zeker gezien worden als een kroon op het werk, waarbij de Grauwe Klauwier natuurlijk een prachtige ambassadeur is voor een divers ecosysteem.

Het laatste hoofdstuk sluit hier mooi bij aan, want daarin worden praktische aanwijzingen gegeven hoe een inmiddels enthousiast geworden vogelaar zelf Grauwe

Klauwieren kan gaan onderzoeken. Zo wordt er bijvoorbeeld beschreven hoe insecten te bemonsteren (een zoekkaart klauwierenprooien is zelfs bijgeleverd) en welke observaties aan de vogels/nesten te doen. Zo'n aansporing om zelf aan de slag te gaan is bijzonder, maar dit onderstreept het geloof in de rol van gegevens die vrijwilligers verzamelen in de ondersteuning van het natuurbeheer.

Al deze informatie wordt op een heldere en goed leesbare manier gepresenteerd in de acht boeiende hoofdstukken. Het is duidelijk dat het boek vooral een populair-wetenschappelijk werk is. Zo ontbreken referenties in de tekst (achterin het boek is wel een literatuurlijst opgenomen). Dit komt de leesbaarheid ten goede, maar het is wel eens jammer dat het niet altijd duidelijk is wat nu precies resultaten zijn van het onderzoek van de Stichting Bargerveen, wat gebaseerd is op andermans onderzoek (en van wie), en wat meer hypothesen of ideeën zijn. Afgezien hiervan is het verder een zeer compleet werk dat onze huidige kennis van de Grauwe Klauwier en zijn leefomgeving mooi op een rij zet. Het boek is rijkelijk geïllustreerd met fraaie en vooral ook veel historische en informatieve foto's. De grafieken zijn ook van goede kwaliteit en het geheel is doorspekt met fraaie tekeningen van Elwin van der Kolk. Een ieder die ook maar een beetje interesse heeft in Grauwe Klauwieren zal aan dit boek plezier beleven. – *Raymond Klaassen*